

# SEKSUALNO NASILJE U HRVATSKOJ 2000. – 2010.

Urednica  
Maja Mamula



ženska soba

Zagreb, 2011.

SEKSUALNO NASILJE U HRVATSKOJ  
**2000. – 2010.**

**Urednica**

Maja Mamula

**Ženska soba**

Zagreb, 2011.

Objavljanje ove publikacije omogućili su Ambasada Švicarske u Zagrebu i Global Fund for Women.



Schweizerische Eidgenossenschaft  
Confédération suisse  
Confederazione Svizzera  
Confederaziun svizra

**Federal Department of Foreign Affairs FDFA**



#### **Uredila**

Maja Mamula

#### **Autorice**

Maja Mamula

Maja Vukmanić

Antonija Hojt

Paula Zore

#### **Izdavačica**

Ženska soba – Centar za seksualna prava  
[zenska.soba@zenskasoba.hr](mailto:zenska.soba@zenskasoba.hr)

#### **Lektura**

Paula Župan

#### **Dizajn i tisak**

**sve5**

**ISBN 978-953-7505-01-1**

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 765473

## SADRŽAJ

Predgovor	5
<hr/>	
1. Definicija, oblici i posljedice seksualnog nasilja	6
<hr/>	
<i>(Maja Mamula)</i>	
2. Rasprostranjenost seksualnog nasilja	9
<hr/>	
<i>(Maja Mamula)</i>	
3. Počinitelji seksualnog nasilja	19
<hr/>	
<i>(Maja Mamula)</i>	
4. Ostali oblici seksualnog nasilja	22
<hr/>	
<i>(Maja Vukmanić i Paula Zore)</i>	
5. Značajne promjene u Hrvatskoj 2000. – 2010.	26
<hr/>	
<i>(Maja Mamula, Maja Vukmanić i Antonija Hojt)</i>	
6. Potrebne mjere za suzbijanje seksualnog nasilja i pomoć i podršku žrtvama	30
<hr/>	
<i>(Maja Mamula, Maja Vukmanić)</i>	



## PREDGOVOR

Pred Vama se nalazi izvještaj koji je rezultat nastojanja Ženske sobe da sistematizira što veći broj relevantnih informacija o seksualnom nasilju u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2010. godine.

Ovaj izvještaj analizira podatke o seksualnom nasilju prijavljenom policiji, osnovne informacije o žrtvama i počiniteljima seksualnog nasilja, objavljenu stručnu literaturu i provedena istraživanja u Hrvatskoj. Također navodimo i pozitivne promjene do kojih je došlo u ovom razdoblju, ali i ukazujemo na neophodne mjere koje tek treba provesti, kako bi se suzbilo seksualno nasilje i pružila neophodna pomoć i podrška žrtvama nasilja.

Zahvaljujemo Ministarstvu unutarnjih poslova, Tajništvu ministarstva, Odjelu za analitiku na pomoći i pružanju svih traženih podataka. Bez njihove otvorenosti i spremnosti na suradnju ovaj izvještaj ne bi bilo moguće napraviti.

Zahvaljujemo i Ambasadi Švicarske u Zagrebu i Global Fund for Women na potpori za izradu i objavljivanje ovog izvještaja.

Urednica  
*Maja Mamula*

## 1. DEFINICIJA, OBLICI I POSLJEDICE SEKSUALNOG NASILJA

Seksualno nasilje je iznimno važan društveni problem. Ulazi u najteže oblike nasilja koji narušavaju osnovna ljudska prava. Događa se u svim zemljama širom svijeta, a karakterizira ga šutnja i mali broj prijava, koji su posljedica okrivljavanja žrtava. Seksualno nasilje jedno je od najgorih oblika diskriminacije nad ženama i moćan instrument opresije žena koji održava neravnotežnost spolova te na taj način sprječava razvitak društva (Radačić, 2007.).

Svjetska zdravstvena organizacija ga definira kao »bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Uključuje upotrebu sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba« (WHO, 2002.). Karakterizira ga da je počinjeno protiv volje druge osobe, bilo da žrtva nije dala pristanak ili ga počinitelj nije mogao dobiti, jer se radi o djetetu ili nemoćnoj osobi. U svakom slučaju, nikada ne smijemo zaboraviti da je seksualno nasilje – NASILJE, a ne seksualni čin.

U velikom broju zemalja ne postoje istraživanja o njegovoj rasprostranjenosti i posljedicama, upravo vezano uz njegove specifičnosti i čitav niz razlika u odnosu na druge zločine (Kelly, 2001.). Prije svega, radi se o nasilju koje ne uključuje samo fizički napad, nego povredu osobnih intimnih i psiholoških granica osobe. Okruženo je brojnim mitovima i stereotipima čiji je cilj umanjivanje ozbiljnosti preživljenog nasilja, okrivljavanje žrtve, nalaženje olakotnih okolnosti za počinitelje, a zajednički nazivnik većine tih mitova je duboko ukorijenjena rodna neravnotežnost. Seksualno nasilje nosi sa sobom brojne dodatne, najčešće negativne konotacije, prije svega one koje žrtvu stavljaju na stup srama i okrivljuju za preživljeno nasilje. Također, ono je jedan od prevladavajućih oblika rodno uvjetovanog nasilja, odnosno onih oblika nasilja u kojemu su u većini slučajeva žrtve žene, a počinitelji muškarci. Za seksualno nasilje je karakteristična i najviša proporcija tamnih brojki, odnosno činjenica da na jedno prijavljeno silovanje, prema podatcima većine domaćih i svjetskih istraživanja dolazi 15 do 20 neprijavljenih. U većini slučajeva nasilja počinitelj je netko koga žrtva poznaje i kome vjeruje.

Oblici seksualnog nasilja su brojni, a najčešće se prepoznaju kao seksualno uznemiravanje, različiti oblici seksualnog zlostavljanja, silovanje u braku ili u vezama, silovanje od strane nepoznate

osobe, sustavno silovanje u oružanim sukobima, seksualna zlopotreba osoba s posebnim potrebama, seksualno zlostavljanje djece, prisilna prostitucija i trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualne eksploatacije.

Jedno od čestih pitanja vezanih uz seksualno nasilje je pitanje njegovih uzroka. Amnesty International (2005.) navodi kako je ono ukorijenjeno u kulturi diskriminacije, koja negira jednaka prava žena, te legitimizira i seksualizira nasilno prisvajanje ženskih tijela, kako za osobno zadovoljstvo, tako i u političke svrhe. Upravo su kulturalne norme, prisutne u većini društava, prema kojima su muškarci ti koji su dominantni i nositelji moći, a žene subordinirane, temelj koji čini žene ranjivijima za seksualno nasilje. Osim toga, diskriminacija i seksističke prakse nisu vidljive samo od strane počinitelja nasilja, nego i od strane nadležnih institucija u njegovom prijavljivanju i procesuiranju.

Seksualno nasilje se ubraja u najmanje prijavljivane zločine upravo zbog svog nasljeđa sramote. Podatci o rasprostranjenosti uglavnom dolaze iz tri izvora: slučajevi koji su prijavljeni policiji, slučajevi zabilježeni kroz različita istraživanja, te dostupni podatci specijaliziranih organizacija – servisa koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja. Između ta tri izvora postoje sustavna neslaganja, koja su rezultat cijelog niza razloga, uključujući i razmimoilaženje vezano uz definiranje što sve obuhvaća seksualno nasilje. U svakom slučaju, podatci istraživanja i iskustva direktnog rada ukazuju da se ono događa daleko češće nego što mislimo i nego što pokazuje broj prijavi policiji. Otprilike, svaka četvrta žena tijekom života doživi seksualno nasilje od strane partnera, a trećina djevojaka je prisiljena na prvi seksualni odnos (WHO, 2002.). Svake godine stotine tisuća žena primorano je na prostituciju, tisuće djevojaka doživjet će genitalno sakaćenje, a bezbrojne žene i djevojke koje žive u zemljama pogođenim ratom bit će brutalno silovane, seksualno zlostavljane, a neke i ubijene (Amnesty International, 2005.).

Počinitelj seksualnog nasilja može biti bilo tko – sadašnji ili bivši partner/ica, član/ica obitelji, osoba kojoj žrtva vjeruje ili je u poziciji moći u odnosu na žrtvu, prijatelj/ica, poznanik/ica ili nepoznata osoba. Na žalost, počinitelji su rijetko kažnjeni za počinjeno nasilje, što zbog toga što se vrlo mali postotak žrtava odlučuje prijaviti seksualno nasilje, a što zbog toga što je cijeli postupak prijavljivanja i procesuiranja nasilja napravljen tako da sustavno otežava položaj žrtve, okrivljujući je, ne vjerujući joj ili etiketirajući je, što u nekim slučajevima, a pogotovo u nekim kulturama, dovodi do odbacivanja žrtve, kako od strane njene obitelji, tako i šireg društva.



Posljedice seksualnog nasilja su brojne i u velikom broju slučajeva dugotrajne. Uključuju **fizičke** posljedice vezane uz tjelesne ozljede, povrede reproduktivnih organa, narušeno reproduktivno zdravlje, kao i mogućnost zaraze spolno prenosivim bolestima, uključujući i zarazu HIV-om, te neželjenu trudnoću. Česte **socijalne** posljedice su stigmatizacija, etiketiranje, kao i odbačenost osobe. **Psihicke** posljedice uključuju narušeno mentalno zdravlje, narušeno seksualno zdravlje, narušeno samopouzdanje i samopoštovanje, kao i traumatske reakcije i poremećaje. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije upravo je za silovanje najveća vjerojatnost razvoja post-traumatskog stresnog poremećaja i iznosi 49% (WHO, 2002.). Također, ne može se zanemariti mogućnost smrti osobe, bilo da je posljedica ozljeda nastalih tijekom silovanja, posljedica zaraze HIV-om, ubojstva žrtve od strane počinitelja, ali i od strane bliskih osoba (takozvana ubojstva zbog časti).

Faktore koji povećavaju vjerojatnost da će netko počiniti seksualno nasilje možemo podijeliti u tri kategorije. **Osobni** faktori uključuju spol, zloupotrebu sredstava ovisnosti, negativne i hostile stavove prema ženama, nasilne seksualne fantazije, vjerovanja koja podržavaju seksualno nasilje, impulzivne i antisocijalne osobine. **Obiteljski** faktori uključuju patrijarhalni odgoj sa jasnom rodnom podjelom i rigidnim rodnim ulogama, prisutnost različitih oblika nasilja u obitelji, nedostatak međusobne podrške i topline. **Društveni** faktori uključuju socijalne norme koje podržavaju rodnu nejednakost i nasilje prema ženama, kao i mušku superiornost nad ženama, zatim siromaštvo, krizne situacije (prije svega rat), neadekvatan sustav prijavljivanja i kažnjavanja nasilja, visoku razinu nasilja u društvu, kao i nepostojanje jasnih politika i procedura u sankcioniranju seksualnog nasilja i pružanja pomoći žrtvama.

## 2. RASPROSTRANJENOST SEKSUALNOG NASILJA

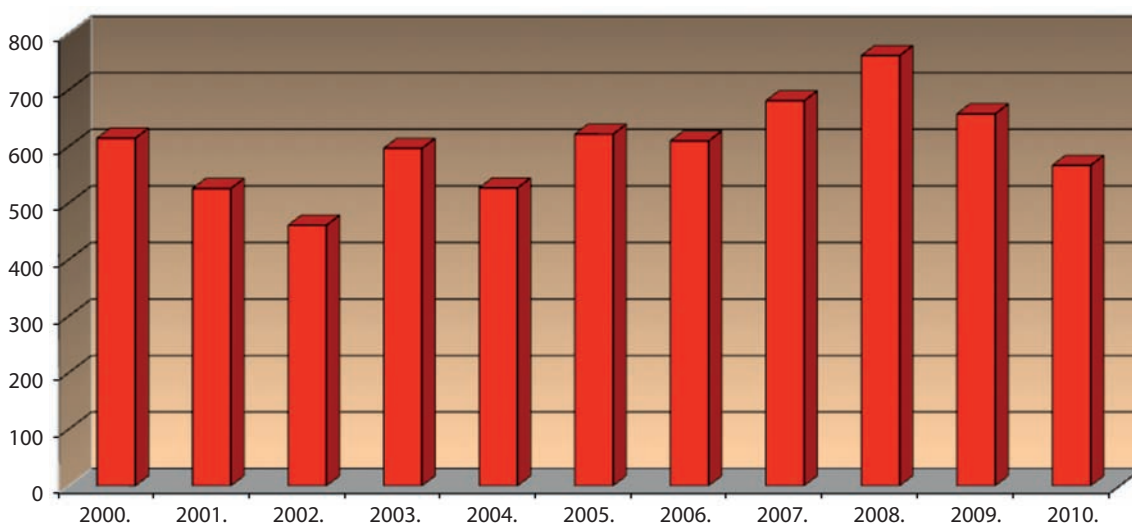
Seksualno nasilje ubraja se u najmanje prijavljivane zločine s najvećom proporcijom tamnih brojki. U literaturi se navodi koncept »piramide« ili »ledene sante«, prema kojoj sam vrh piramide čine slučajevi prijavljeni policiji i dostupni u službenim statistikama. Slijede oblici nasilja koji se otkrivaju u istraživanjima, dok bazu piramide čine slučajevi koji nikada nisu prijavljeni, kao što su prisilni seksualni odnosi u braku, seksualna eksploatacija kao rezultat ugroženosti/ranjivosti, neželjeni seksualni odnosi do kojih je došlo zbog dugotrajnog nagovaranja, pritiska i prijetnji (Jewkes i Abrahams, 2002.).

### 2.1. PODATCI MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA RH

Broj slučajeva seksualnog nasilja prijavljen policiji, kao što je već navedeno, čini samo vrh »ledene sante« i možemo ga tretirati tek kao pokazatelj trenda, navode brojna svjetska i hrvatska istraživanja, ali i podatci iz direktnog rada sa žrtvama (Lievore, 2003.; Kelly i Regan, 2003.; Mamula i Komarić, 2005.; Mamula, 2008.). Iako se zbog postojećih mitova o seksualnom nasilju stalno navode primjeri brojnih lažnih prijava, činjenica je da će najveći broj žrtava šutjeti o proživljenom iskustvu i neće ga reći ni bliskim osobama, a kamoli se odlučiti za prijavu. Broj prijava žrtava seksualnog nasilja policiji ovisi o brojnim faktorima: od načina na koji se uzimaju izjave, uspjeha i vjerojatnosti za daljnje procesuiranje, ali i uvriježenim stavovima o seksualnom nasilju koji postoje u društvu, a koji imaju i direktne i indirektne implikacije i na razmišljanje žrtve, ali i na reakcije policije (Mamula, 2009.). Također, problem je u tome što statistički podatci policije ne sadržavaju sve relevantne informacije o djelu, kao što su odnos žrtve i počinitelja, korištenje oružja i sl. Međutim, pri tome ne možemo negirati da je policija u Hrvatskoj jedina institucija koja redovito daje podatke o prijavljenom seksualnom nasilju, što nije slučaj sa drugim institucijama, kao što su državna odvjetništva i sudovi.

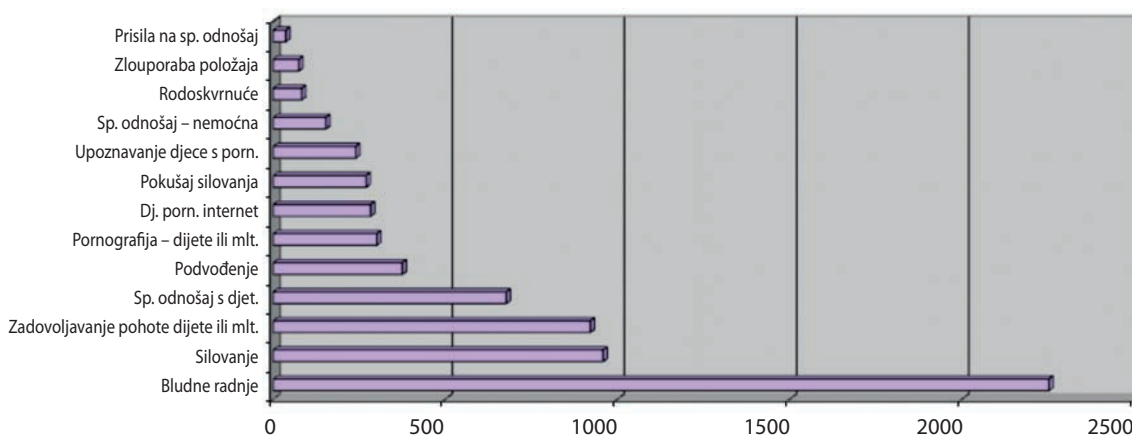
### Broj prijava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa 2000. – 2010.

Prema službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova RH, a zamjećuje se godinama, da ne dolazi do značajnog povećanja, ali ni smanjenja broja prijava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (Kazneni zakon RH, glava 14). Brojevi variraju od 461 do 761 prijavljenog slučaja (slika 1).



Slika 1. Broj prijavljenih kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa u Hrvatskoj od 2000. do 2010. godine

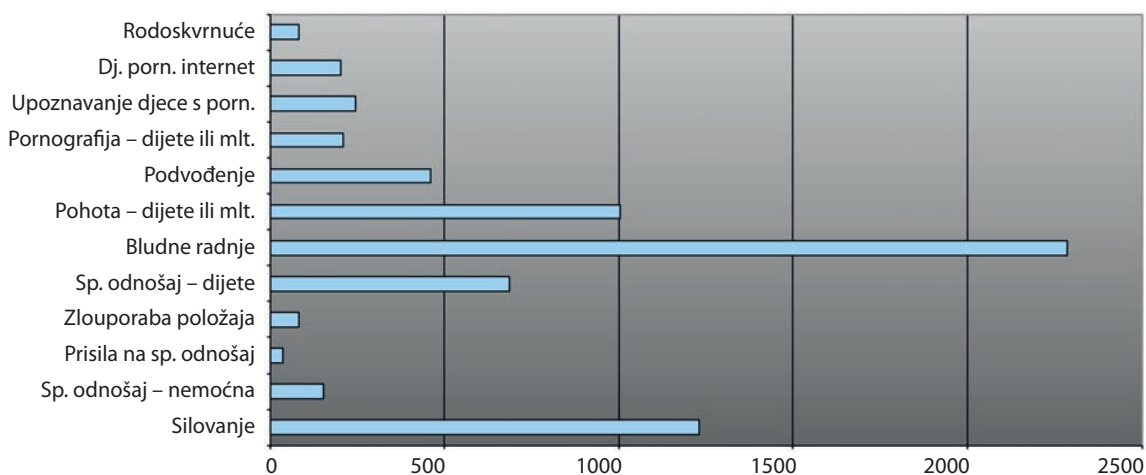
Od 2000. do 2010. godine ukupno je prijavljeno 6625 kaznenih djela seksualnog nasilja, od čega su najčešće bludne radnje 34% (2252 djela), silovanje 15% (958 djela), zadovoljavanje pohote pred djetetom ili malodobnom osobom 14% (921 djelo), spolni odnošaj s djetetom 10% (677 djela). Ostala kaznena djela zastupljena su s manje od 10% (slika 2).



Slika 2. Čestina kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa

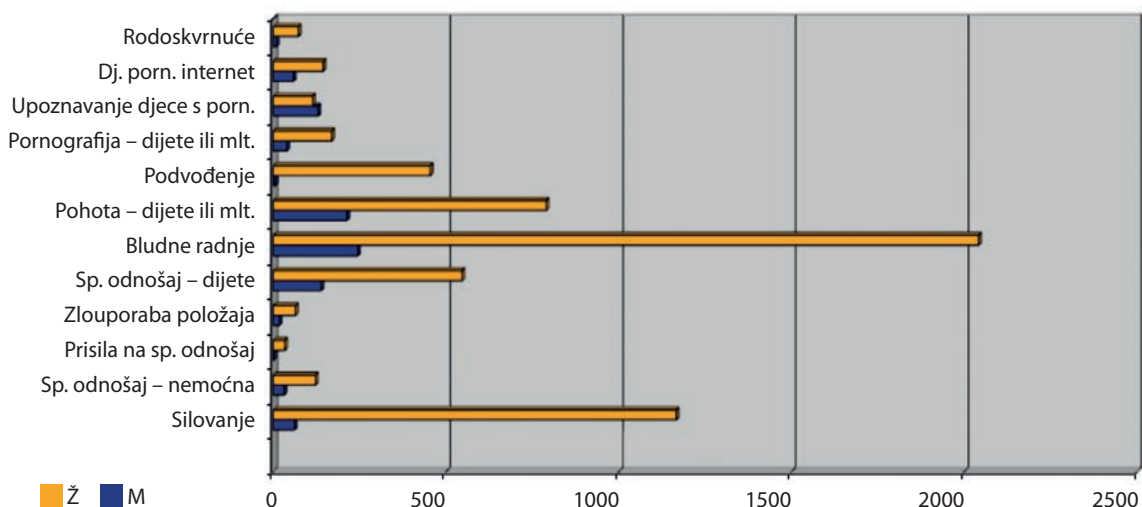
### Žrtve kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa 2000. – 2010.

U razdoblju od 2000. do 2010. godine oštećeno je ukupno 6685 osoba, od čega je najviše žrtava kaznenog djela bludnih radnji (34%), silovanja (18%), zadovoljavanja pohote pred djetetom ili malodobnom osobom (15%) i spolnog odnošaja s djetetom (10%). Ostala kaznena djela zastupljena su s manje od 10% (slika 3).



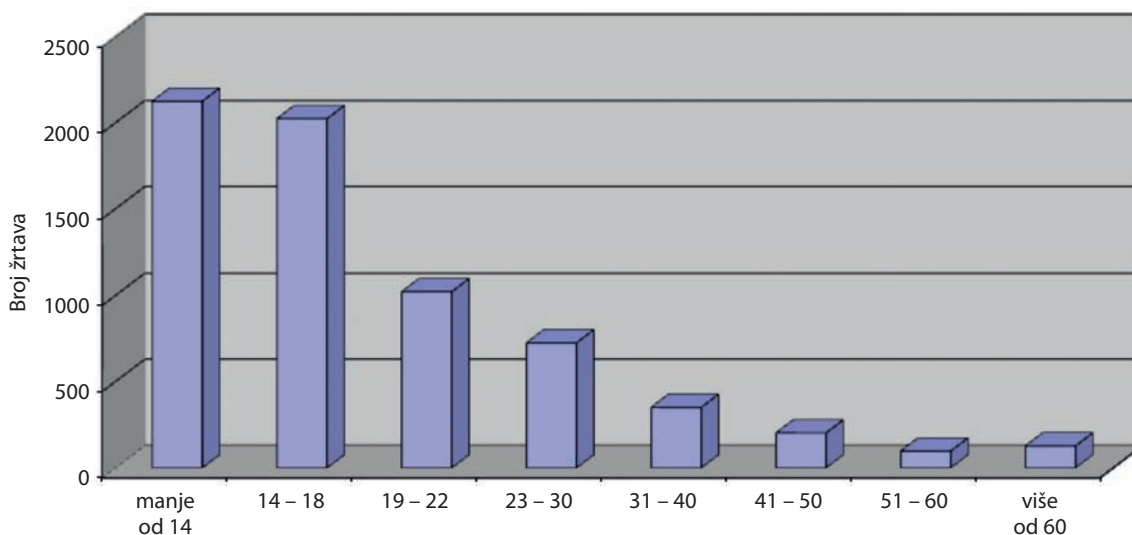
Slika 3. Broj žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa

Što se tiče **spola** žrtava seksualnog nasilja, to su najčešće žene (86%) (slika 4). Omjer žena žrtava kreće se s obzirom na kazneno djelo, od 99% za podvođenje, 95% za silovanja, 94% za prisilu na spolni odnošaj do 71% za dječju pornografiju na računalnom sustavu. Jedina iznimka je kazneno djelo upoznavanja djece s pornografijom, u kojem dječčaci čine većinu žrtava (53%).



Slika 4. Spol žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa

Prema **dobi** žrtava vidimo da su najčešće žrtve djeca (32%), zatim maloljetne osobe od 14 do 18 godina (30%), mlađe punoljetne osobe starosti od 19 do 22 godine (15%), te osobe od 23 do 30 godina (11%). Osobe iznad 30 godina zastupljene su u 12% slučajeva (slika 5).

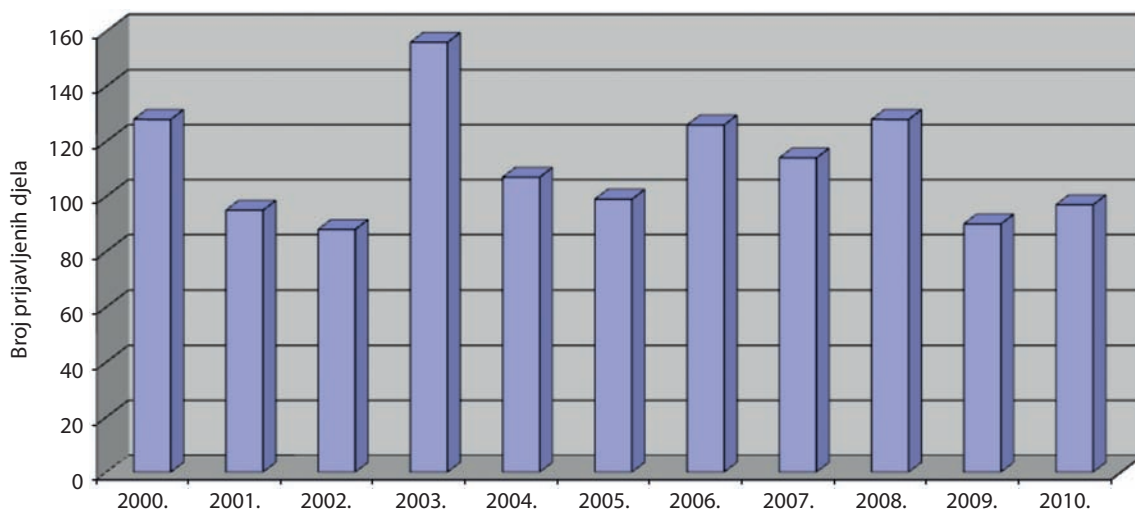


Slika 5. Dob žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa

Dob žrtava povezana je i s oblikom doživljenog nasilja, te je jasno uočljivo grupiranje kaznenih djela s obzirom na starost žrtve. Tako su djeca najčešće žrtve bludnih radnji (38%), zadovoljavanja pohote pred djetetom (28%) i spolnog odnošaja s djetetom (16%). Maloljetne osobe su najčešće žrtve bludnih radnji (35%), zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom (16%), spolnog odnošaja s djetetom (14%) i silovanja (13%). Mlade osobe od 19 do 22 godine najčešće su žrtve bludnih radnji (33%), silovanja (28%) i podvođenja (12%). Osobe od 23 do 30 godina najčešće su žrtve silovanja (34%), bludnih radnji (29%) i podvođenja (25%). Osobe od 31 do 40 godina najčešće su žrtve silovanja (41%), bludnih radnji (29%) i podvođenja (22%). S daljnjim porastom dobi žrtve su najčešće doživjele silovanje i bludne radnje.

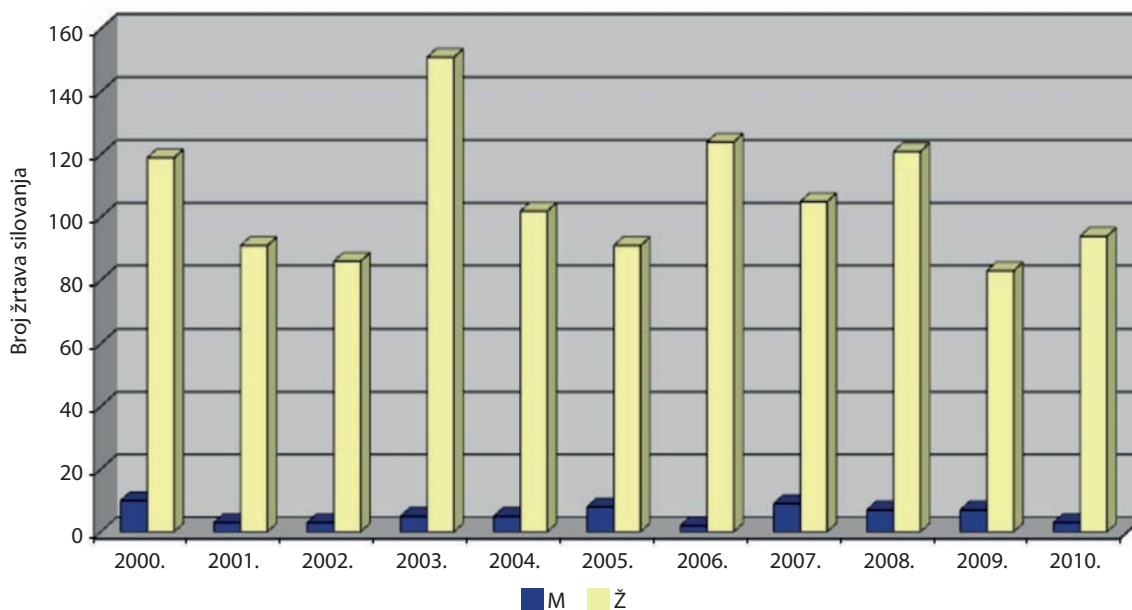
### Podatci za kazneno djelo silovanja 2000. – 2010.

Od 2000. do 2010. godine prijavljeno je ukupno 1228 kaznenih djela silovanja, od čega 958 izvršenih i 270 djela u pokušaju. Prosječno se godišnje prijavi između 90 i 150 takvih kaznenih djela. Kao i kod podataka o ukupno prijavljenim kaznenim djelima protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, nije zabilježen specifičan trend porasta ili smanjenja broja prijava (slika 6).



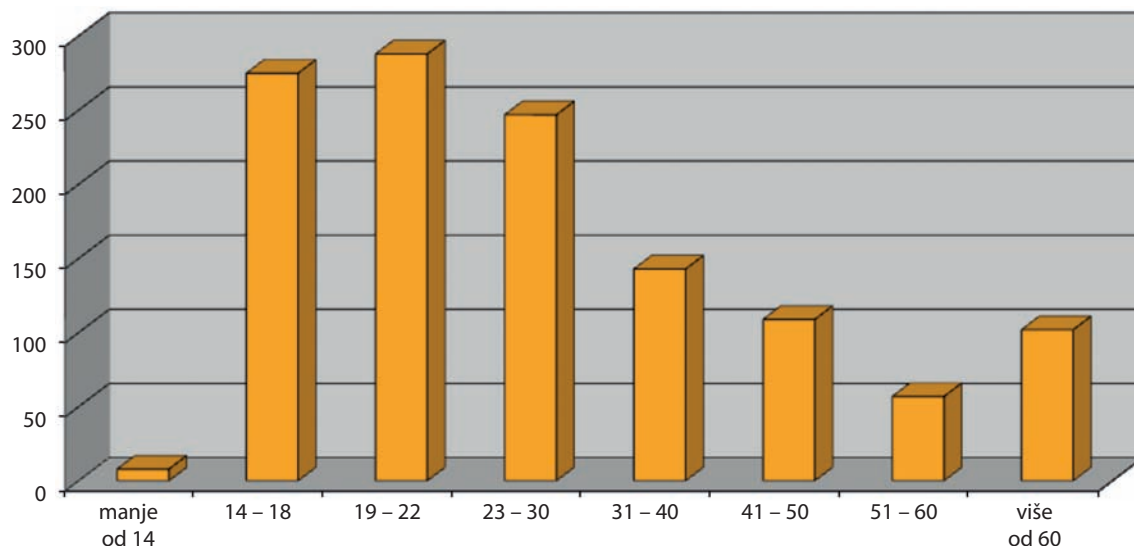
Slika 6. Broj prijavljenih kaznenih djela silovanja u Hrvatskoj 2000. – 2010.

Iz podataka je vidljivo da su prema **spolu žrtve silovanja** najčešće žene, ovisno o godini od 92% do 98% (slika 7).



Slika 7. Spol žrtava silovanja u Hrvatskoj 2000. – 2010.

Što se tiče **dobi žrtava silovanja**, najčešće se radi o mladim osobama od 19 do 30 godina (43%), te malodobnim osobama (22%) (slika 8).



Slika 8. Dob žrtava silovanja u Hrvatskoj 2000. – 2010.

Najčešća dob počinitelja silovanja je od 19 do 29 godina (35%), 30 do 39 godina (25%) i 40 do 49 godina (20%).

### Razlozi neprijavlivanja seksualnog nasilja

Uvijek otvoreno pitanje zašto samo minimalan broj žrtava prijavljuje seksualno nasilje, dovodi do brojnih rasprava i istraživanja o razlozima neprijavlivanja. Dio razloga je uvjetovan širim društvenim kontekstom koji je kontaminiran postojanjem tipičnih mitova i predrasuda vezanih uz seksualno nasilje. Neki razlozi su usko vezani uz rad institucija, dok su neki isključivo osobne prirode, vezani uz samu žrtvu (Mamula, 2005.). Mali broj prijava seksualnog nasilja rezultat je straha žrtava od počinitelja, ponovne viktimizacije od strane nadležnih institucija, uključujući pravosudni sustav, straha da im nitko neće vjerovati i da će ih okriviti za preživljeno iskustvo, ali i zbog osjećaja krivnje i odgovornosti, kao i zbog toga što ne imenuju svoje iskustvo silovanjem/seksualnim nasiljem.

Već naveden strah od nadležnih institucija često je prisutan, a pokazuje se da i nije neopravdan. Ljubin (2004.) je svojim istraživanjem na studentima/cama Visoke policijske škole pokazala da studenti statistički značajno više okrivljuju žrtvu od studentica, dok po pitanju vjerovanja žrtvi nema razlike prema spolu, ali na način da podjednako ne vjeruju žrtvi u potpunosti. Rezultati istraživanja B.a.B.e.-a (2007.) ukazuju kako policijski službenici/e sa srednjom stručnom spremom i bez dodatnih edukacija za rad sa žrtvama pokazuju najnegativnije stavove prema žrtvama silovanja. Najpozitivnije stavove prema žrtvama silovanja pokazuju službenici/e s višim i visokim stupnjem obrazovanja koji su pohađali dodatne edukacije iz tematike nekog oblika rodno uvjetovanog nasilja.

Mali broj prijava policiji utječe i na rad pravosudnog i kriminalnog sustava u provođenju postupka, osudi i kazni počinitelja, kao i na nepostojanje dovoljnog broja servisa za pomoć žrtvama seksualnog nasilja, te nedostatak terapijskih programa za rad s počiniteljima. Osim toga, mali broj prijava seksualnog nasilja stvara lažni osjećaj da se radi o obliku nasilja koji je iznimno rijedak i ne treba biti u značajnijem fokusu društvenog interesa (Mamula, 2006.).

## 2.2. PODATCI ISTRAŽIVANJA

Prema dostupnim podacima u Hrvatskoj je od 2000. do 2010. godine objavljeno više od 60 knjiga, brošura, istraživanja, što je značajno povećanje u odnosu na prethodni period. Međutim, ono što je i dalje uočljivo da istraživanja o rasprostranjenosti seksualnog nasilja nisu baš česta. U tablicama 1 i 2 nalazi se pregled nekih istraživanja o rasprostranjenosti seksualnog uznemiravanja i seksualnog zlostavljanja/ silovanja.

### Seksualno uznemiravanje

Od navedenih 8 istraživanja vidimo da je od 40% do 55% žena doživjelo neželjene seksualne komentare, 18% do 51% je doživjelo neželjene dodire tijela, a 6% je doživjelo seksualne ucjene (tablica 1). Podatci se razlikuju s obzirom na populaciju na kojoj su provedena istraživanja.



Tablica 1. Podatci istraživanja o rasprostranjenosti seksualnog uznemiravanja u Hrvatskoj

Istraživanje	Populacija	Podatci
Seksualno uznemiravanje i zlostavljanje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Roemer, Z. J., Tadinac Babić, M. i Štulhofer, A. (2002.).	osobe zaposlene na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu	40% žena doživjelo je više puta pričaње viceva koji žene prikazuju isključivo kao seksualne objekte 18% žena doživjelo je neželjeno dodirivanje 12% žena doživjelo je otvoreno izražavanje seksualnih ponuda nekoj od kolegica 5% žena doživjelo je bar jednom uvjetovanje da zadrže radno mjesto ili da napreduju kroz pružanje seksualnih usluga
Ne znači ne – studija o spolnom uznemiravanju na hrvatskim sveučilištima i primjeri prevencije problema na europskim i američkim sveučilištima. Leinert-Novosel, S. i Štingl, A. (2001.). Demokratska inicijativa mladih.	studentice	6% studentica je doživjelo teže oblike seksualnog uznemiravanja (npr. ucjena za ocjenu), a 35% lakše oblike
Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj. Mamula, M. (2006.). Ženska soba – Centar za seksualna prava.	punoljetne žene	55% žena doživjelo je neželjene seksualne primjedbe i ponude 43% žena doživjelo je neželjeno i prisilno dodirivanje tijela
Zaštita studentica i studenata od neželjenog ponašanja na Sveučilištu. (2006.). Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i Centar za ženske studije.	studentice i studenti	38% studenata i studentica svjedočilo neželjenom ponašanju, uznemiravanju ili zlostavljanju na temelju spola 26% je bilo izloženo neželjenom ponašanju, uznemiravanju ili zlostavljanju na temelju spola, od strane kolega/ica, nastavnika/ica i drugih osoba na Sveučilištu

Istraživanje	Populacija	Podatci
Zaštita žena od neželjenog ponašanja na radnom mjestu (2006.). Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova RH i Ženska sekcija Saveza samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH).	punoljetne žene	37% žena je svjedočilo nekom od oblika seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu 38% žena je doživjelo iskustvo seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu
Rodno uvjetovano nasilje u adolescentskim vezama u Hrvatskoj. Hodžić, A. (2007.). CESI.	adolescentice i adolescenti	7% mladih (8% djevojaka i 4% mladića) doživjelo je nagovaranje na seksualni odnos na koji nisu spremni 4% mladih (3% djevojaka i 5% mladića) doživjelo je da partner/ica govori da će ih ostaviti ako ne pristanu na seksualne odnose
Rodna prizma seksualnih prava mladih. Mamula, M. i Dijanić Plašč, I. (2007.). Ženska soba – Centar za seksualna prava.	studentice i studenti	40% studentica i studenata doživjelo je neželjene seksualne primjedbe i ponude 40% studentica i 14% studenata doživjelo je takvo ponašanje više puta 26% studentica i studenata doživjelo je neželjeno dodirivanje tijela
Zaštita prava i pružanje podrške žrtvama/ svjedocima nasilja u obitelji. Mamula, M., Dijanić Plašč, I., Ručević, S., Ergović Kuzmanović, A. i Vukmanić, M. (2010.). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ženska soba.	žrtve koje su prijavile nasilje u obitelji	52.4% žena je doživjelo neželjene seksualne primjedbe, od čega 47.7% više puta 50.7% je doživjelo neželjene ili prisilne dodire tijela

## Seksualno zlostavljanje/silovanje

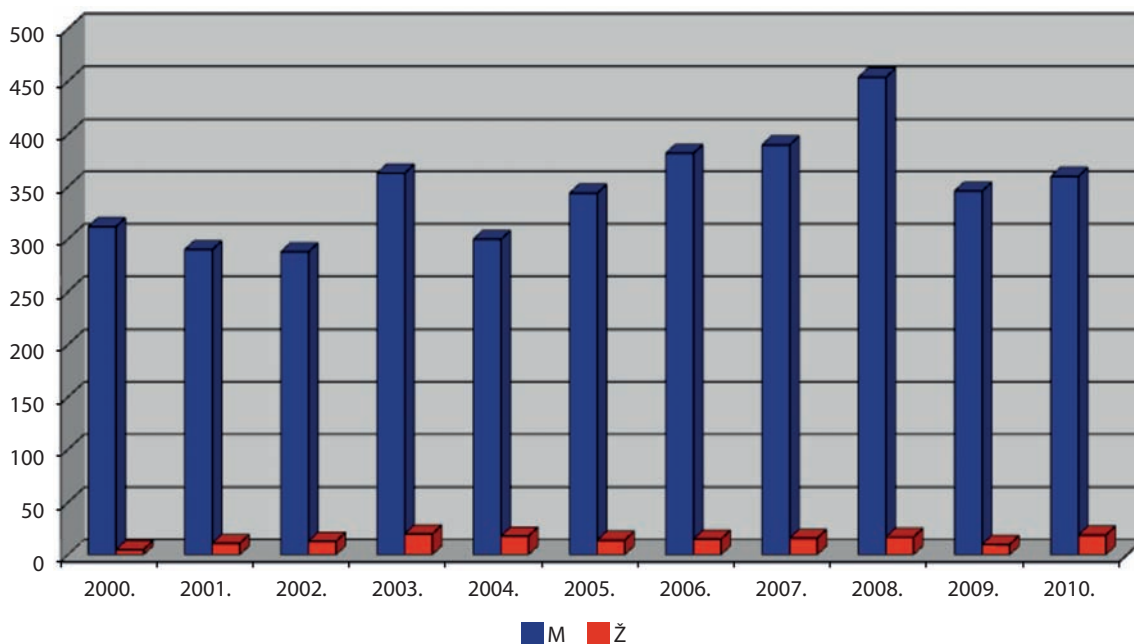
Iz dostupnih podataka navedenih 6 istraživanja primjećujemo da je gotovo 14% mladih doživjelo seksualno nasilje u djetinjstvu, da je oko 5% adolescenata/ica doživjelo seksualnu viktimizaciju (silovanje/pokušaj silovanja). U populaciji žena u Hrvatskoj 17% je doživjelo silovanje i/ili pokušaj silovanja, dok se kod žena žrtava nasilja u obitelji taj broj penje na gotovo 50% (tablica 2). Uočljivo je da nema istraživanja o prevalenciji seksualnog nasilja na punoljetnim muškarcima.

**Tablica 2. Podatci istraživanja o rasprostranjenosti težih oblika seksualnog nasilja u Hrvatskoj**

Istraživanje	Populacija	Podatci
Longitudinalno praćenje znanja o spolnosti, spolnog ponašanja i relevantnih stavova adolescenata, 1998. – 2003. Štulhofer, S., Jureša, V. i Mamula, M. (2003).	studentice i studenti	4% studentica i 1.2% studenata doživjelo je seksualnu viktimizaciju
Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj. Mamula, M. (2006.). Ženska soba – Centar za seksualna prava.	punoljetne žene	9% žena doživjelo je seksualne odnose iznuđene lažima i ucjenom 17% žena doživjelo je silovanje i/ili pokušaj silovanja
Prevalencija zlostavljanja i zanemarivanja djece u Hrvatskoj. (2006.). Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabri telefon.	adolescentice i adolescenti	13.7% mladih je doživjelo seksualno zlostavljanje u djetinjstvu
Rodno uvjetovano nasilje u adolescentskim vezama u Hrvatskoj. Hodžić, A. (2007.). CESI.	adolescentice i adolescenti	3% mladih (2% djevojaka i 5% mladića) doživjelo je prisilu na seksualne odnose
Rodna prizma seksualnih prava mladih. Mamula, M. i Dijanić Plašč, I. (2007.). Ženska soba – Centar za seksualna prava.	studentice i studenti	3% studentica i studenata doživjelo je seksualne odnose iznuđene lažima i ucjenama 5.7% studentica i 2.3% studenata je doživjelo silovanje i/ili pokušaj silovanja
Zaštita prava i pružanje podrške žrtvama/svjedocima nasilja u obitelji. Mamula, M., Dijanić Plašč, I., Ručević, S., Ergović Kuzmanović, A. i Vukmanić, M. (2010.). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ženska soba.	žrtve koje su prijavile nasilje u obitelji	48.5% žena je doživjelo pokušaj silovanja ili silovanje, od čega 32.1% više puta

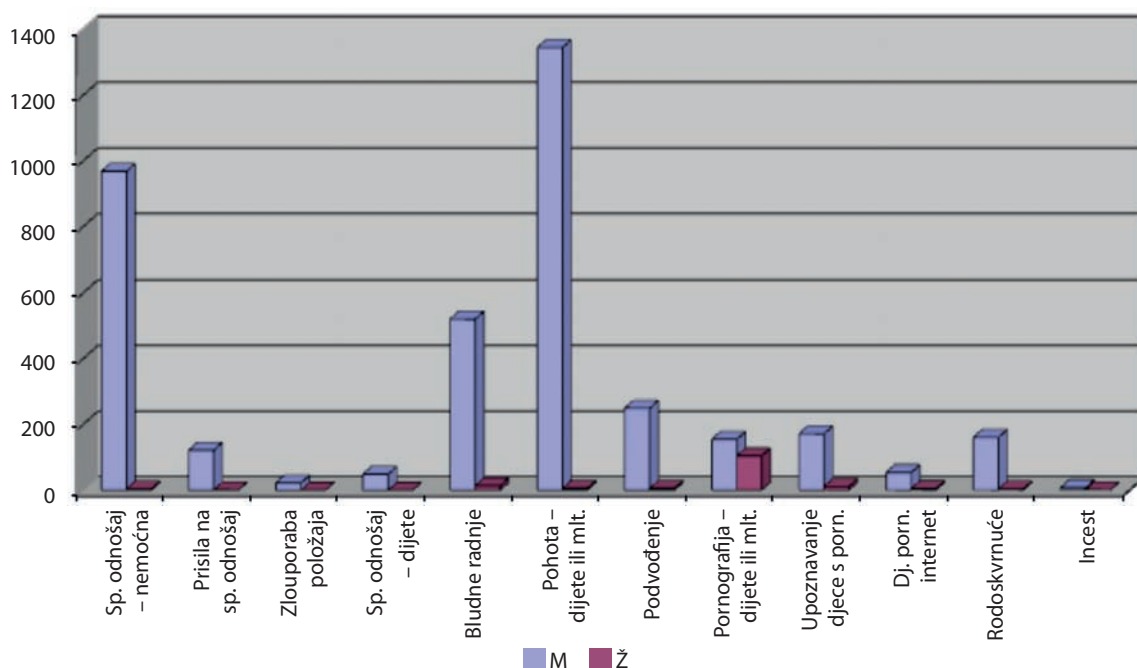
### 3. POČINITELJI SEKSUALNOG NASILJA

Prema službenim podacima policije od 2000. do 2010. godine registrirano je ukupno 3987 počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, od čega su u 96% slučajeva počinitelji muškarci, a u 4% slučajeva žene (slika 9).



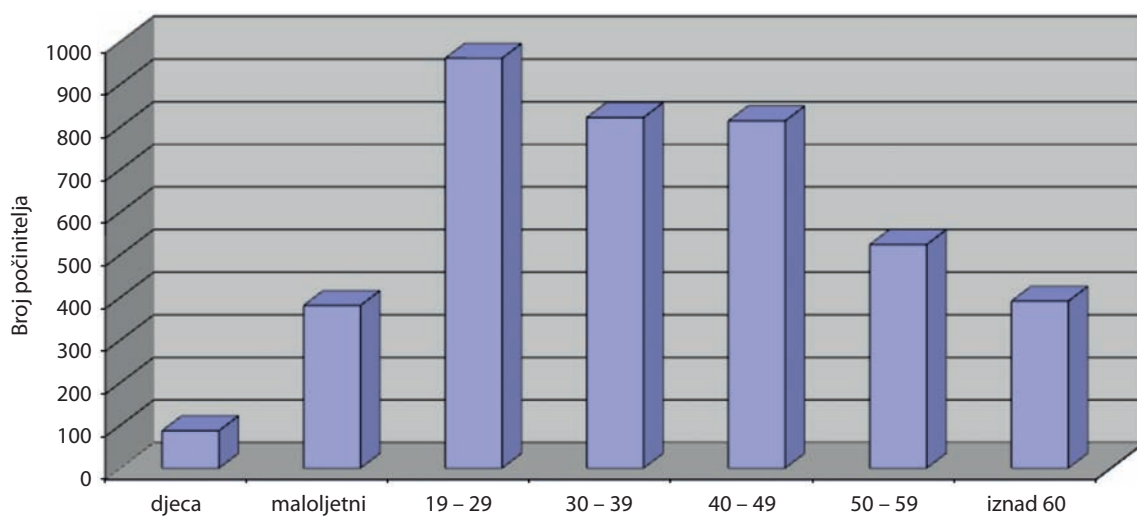
Slika 9. Spol počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa u Hrvatskoj od 2000. do 2010. godine

Od navedenih 12 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, muškarci su počinitelji u 100% slučajeva u kaznenim djelima spolni odnošaj zlouporabom položaja i prisila na spolni odnošaj. Nadalje, u više od 97% slučajeva su počinitelji kaznenih djela silovanja (99.6%), bludnih radnji (99.6%), spolnog odnošaja s nemoćnom osobom (99.2%), zadovoljavanja pohote pred djetetom ili malodobnom osobom (97.7%), dječje pornografije na računalnom sustavu i mreži (97.6%) i spolnog odnošaja s djetetom (97.4%). S više od 90% zastupljeni su kao supočinitelji kaznenih djela iskorištavanja djece ili malodobnih osoba za pornografiju (93.5%) i upoznavanja djece s pornografijom (91.5%). U 88.9% slučajeva su počinitelji kaznenog djela rodoskrvuća. Jedino kazneno djelo u kojem su muškarci gotovo u jednakom broju počinitelji kao i žene je podvođenje (59.6%) (slika 10).



Slika 10. Spol počinitelja prema vrsti kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa

Prema dobi počinitelja, djeca (do 14 godina) su počinitelji u 2.2% slučajeva, pri čemu su to najčešća kaznena djela spolnog odnošaja s djetetom (31%) i bludnih radnji (45%). Maloljetne osobe su počinitelji u 9.6% slučajeva, od čega su to najčešće kaznena djela bludnih radnji (33%), spolnog odnošaja s djetetom (32%) i silovanja (17%). Najčešća dobna grupa počinitelja su osobe između 19 i 29 godina (24.1%), slijede osobe od 30 do 39 godina (20.6%), 40 do 49 godina (20.4%), 50 do 59 godina (13.2%) i iznad 60 godina (9.8%) (slika 11).



Slika 11. Dob počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa

U Hrvatskoj su provedena i istraživanja o počiniteljima kaznenih djela protiv spolne slobode i ćudoređa. Tako Goreta i suradnici/e (2004.; prema Goreta i sur., 2010.) ukazuju da su počinitelji muškarci, u dobi od 17 do 63 godine, od čega najviše njih starosne dobi 26 do 30 godina. Njih 26% doživjelo je neki oblik zlostavljanja u djetinjstvu. Čak 92% svoj seksualni život ocjenjuje normalnim. Njih 16% je već ranije vještačeno zbog istog ili sličnog kaznenog djela. Većina nije ranije psihijatrijski liječena (64%).

Mužinić i suradnici/e (2010.) u istraživanju provedenom na 99 muškaraca počinitelja kaznenih djela protiv maloljetnih (61%) i punoljetnih žrtava (39%) ukazuju da u odnosu na stav prema kaznenom djelu njih 63% negira djelo u potpunosti, 16% umanjuje krivnju, a 5% racionalizira. Većina počinitelja bila je u dobi od 30 do 49 godina, sa završenom osnovnom (61%) i srednjom školom (32%), u braku (51%), a 52% je već ranije bilo osuđivano, od čega 39% za seksualne delikte. Većina njihovih žrtava bile su djevojke i žene (94%), dok preostalih 6% čine maloljetni mladići.

Prema provedenim istraživanjima zamjećujemo da što je oblik nasilja teži, to je u većoj mjeri počinitelj bliska ili žrtvi poznata osoba, dok je, na primjer, kod seksualnog uznemiravanja u većini slučajeva počinitelj nepoznata osoba (Mamula i sur., 2010.).

## 4. OSTALI OBLICI SEKSUALNOG NASILJA

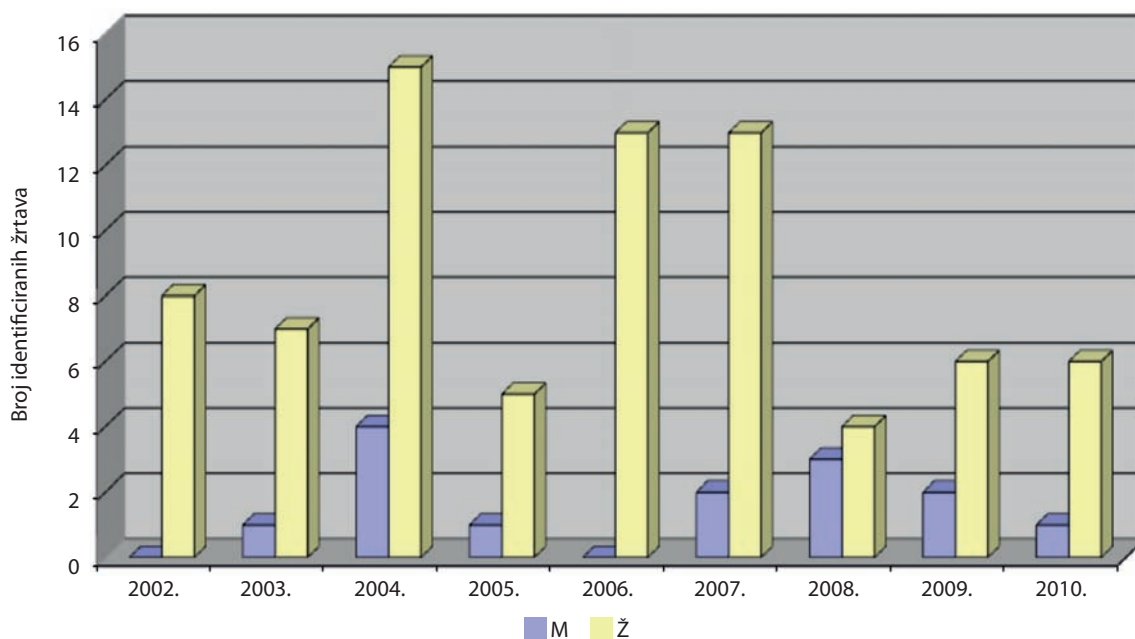
### 4.1. TRGOVANJE LJUDIMA U SVRHU SEKSUALNE EKSPLOATACIJE

Trgovanje ljudima jedan je od najgorih zločina i najteži oblik kršenja ljudskih prava. Kao oblik organiziranog kriminala, trgovanje ljudima je svjetski fenomen koji svake godine donosi visoku financijsku dobit trgovcima ljudima, upravo iz razloga što se ljudsko biće može iskorištavati i preprodavati više puta, za razliku od oružja ili droge.

Republika Hrvatska je u borbi protiv trgovanja učinila izniman napredak od 2002. godine, kada je donesena odluka o osnivanju Nacionalnog odbora Vlade RH za suzbijanje trgovanja ljudima. Donesen je i niz strateški nužnih dokumenata poput Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanje ljudima, Nacionalnih programa za suzbijanje trgovanja ljudima, Operativnih planova za suzbijanje trgovanja ljudima i Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja djecom. Svi navedeni dokumenti sadržavaju mjere, aktivnosti i nositelje koji se odnose na suzbijanje trgovanja ljudima. Ured za ljudska prava Vlade RH, kao Ured nacionalnog koordinatora za suzbijanje trgovanja ljudima, sustavno, putem različitih aktivnosti, iznimno doprinosi podizanju svijesti društva o ovom problemu. Također, Ured aktivno surađuje s organizacijama civilnog društva koje se bave suzbijanjem trgovanja i pružanjem pomoći i podrške žrtvama.

Trgovanje ljudima definirano je Kaznenim zakonom RH, člankom 175. i glasi: »Trgovanje ljudima predstavlja vrbovanje, kupnju, prodaju, predaju, prijevoz, poticanje ili posredovanje u kupnji, prodaji ili predaji, pružanje utočišta i prihvata osoba, uporabu sile, prijetnju uporabom sile ili drugim oblicima prinude, otmice, prijevare, zlorababe položaja ili ovlasti da bi se došlo do pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu iskorištavanja koje minimalno uključuje korištenje osoba u prostituciji ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilan rad ili usluge, ropstvo, postupke slične ropstvu, trgovanje organima i drugo.«

Od 2002. godine kada je uvedena identifikacija žrtava trgovanja, u Hrvatskoj je evidentirana ukupno 91 žrtva (slika 12). Analizom dostupnih podataka vidimo kako se radi o obliku rodno uvjetovanog nasilja, jer 85% (77 osoba) su žene i djevojke. Govoreći o oblicima eksploatacije, samo 17 (19%) žrtava nije trgovano zbog seksualne eksploatacije, već se radilo o radnom iskorištavanju, prisili na činjenje kaznenih djela, lažnom usvojenju i prošnji. S obzirom na državu iz koje dolaze, 36 osoba (40%) su hrvatski državljani/ke. Gledajući dob žrtava, primjećujemo da se u većini slučajeva radi o osobama mlađim od 30 godina (80%).



Slika 12. Broj identificiranih žrtava trgovanja ljudima u Hrvatskoj od 2002. do 2010. godine prema spolu

Iako se početkom 2000-ih Hrvatska promatrala prije svega kao tranzitna zemlja (zemlja preko koje su žrtve samo putovale kako bi stigle do krajnjeg odredišta), danas o Hrvatskoj govorimo i kao o zemlji odredišta, ali i zemlji podrijetla žrtava. Hrvatska je, kako za trgovanje, tako i za krijumčarenje ljudima bila važan tranzitni pravac, međutim danas je uočljivo da je taj trend u opadanju. Naime, nakon prihvaćanja zemalja iz regije u Europsku Uniju (Rumunjska, Bugarska), sustavne edukacije policije za problematiku, razvoja preventivnih djelatnosti, te kroz bolju pripremljenost nadležnih institucija, postignut je vidljiv napredak, koji je očit upravo u tome što je transfer preko Hrvatske u opadanju.

Za suzbijanje trgovanja ljudima u Hrvatskoj je važno napomenuti i rad organizacija civilnog društva, prije svega onih okupljenih u PETRA mrežu, koju čini 11 organizacija, koje rade na prevenciji i suzbijanju trgovanja kroz brojne aktivnosti, uključujući i pružanje direktne pomoći i podrške žrtvama trgovanja ljudima, održavanje SOS linije, provođenje javnih kampanja, edukaciju, kao i zagovaranje zakonskih promjena.

Zahvaljujući uspostavljanju iznimno kvalitetne međusektorske suradnje u Hrvatskoj, postignut je značajan napredak u suzbijanju trgovanja ljudima, iako nam još predstoje brojni važni koraci, uključujući unaprjeđenje identifikacije žrtava trgovanja i veće senzibilizacije javnosti.



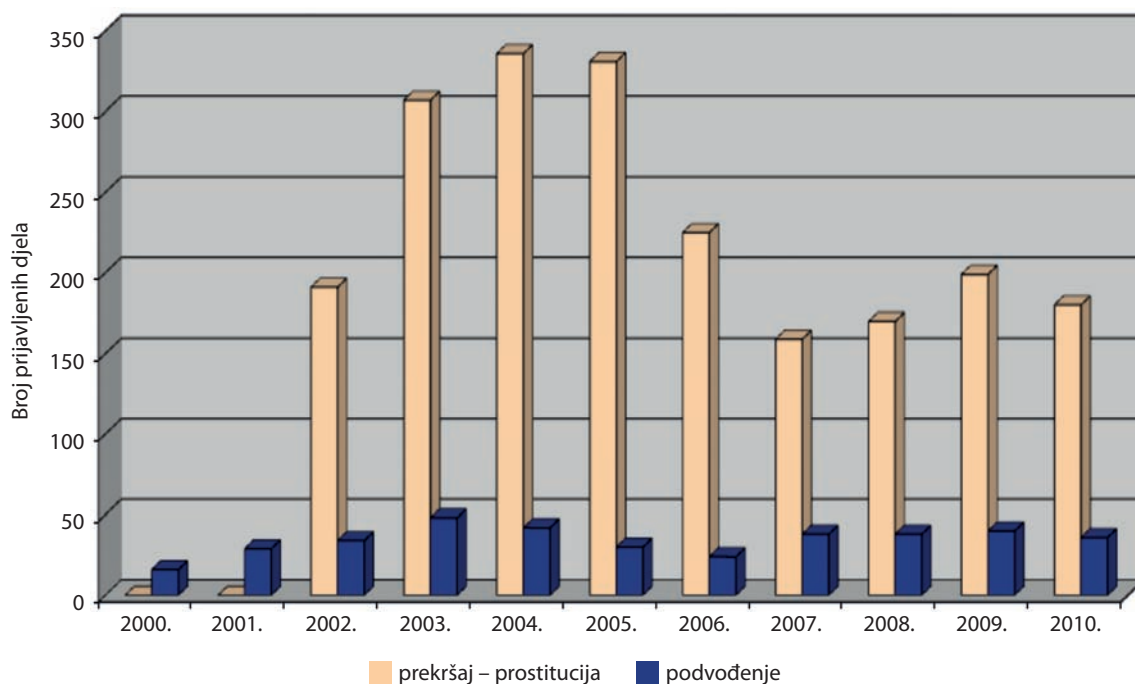
## 4.2. PROSTITUCIJA

Prostitucija je također jedan od oblika rodno-uvjetovanog nasilja, odnosno muškog nasilja nad ženama. Pravne definicije prostituciju određuju kao prodaju seksualnih usluga za novac, a zbog toga što ne uzimaju u obzir kontekst i uzroke prostitucije, te su definicije nepotpune. Naime, važan preduvjet za prostituciju i trgovanje ženama su seksualni prohtjevi muškaraca usmjereni na žene, mlade djevojke i djecu, te kada muškarci seksualno iskorištavanje žena ne bi smatrali svojim pravom, prostitucija i trgovina u svrhu seksualne eksploatacije ne bi postojale (Kolarec i Pamuković, 2005.). Seksualna industrija, čiji dio je i prostitucija, profitira na političkoj, ekonomskoj, socijalnoj i pravnoj neravnopravnosti žena, »gurajući« ih da rješenja za osnovne egzistencijalne potrebe traže u prostituciji. Također, tradicionalna reprezentacija žene kao seksualnog objekta olakšava percepciju prostitucije kao tipično ženskog zanimanja.

U Hrvatskoj prema postojećem zakonodavstvu, osobe koje se bave prostitucijom kažnjavaju se prema *Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira*, dok se osobe koje se bave podvođenjem (svodnici) kažnjavaju *Kaznenim zakonom*. Upravo su u tijeku pripreme promjena kaznenog zakona, i prijedlog novog zakona sadržava odredbe o kažnjavanju korisnika prostitucije. Postoji bojazan da će prebacivanje prostitucije iz prekršajnog u kazneni zakon dovesti do toga da će se osobe koje se bave prostitucijom kazneno goniti, što bi dodatno pogoršalo njihov položaj, a moglo bi i rezultirati manjim prijavljivanjem nasilja koje trpe od svodnika ili korisnika. Upravo iz ovog razloga PETRA mreža lobira za uvođenje skandinavskog modela prema kojem se kažnjavaju samo korisnici prostitucije, a ne i osobe koje se bave prostitucijom. Ovakvo zakonsko rješenje zasad se primjenjuje u tri europske zemlje, Norveškoj, Švedskoj i Islandu.

U Hrvatskoj na žalost, nema istraživanja koja se bave isključivo prostitucijom te nemamo podatke o stvarnoj rasprostranjenosti. Ipak istraživanjem o riziku od HIV virusa među ženama koje se bave prostitucijom, Štulhofer i suradnici/e (2010.) daju neke vrijedne podatke vezane uz nasilje koje osobe u prostituciji doživljavaju, dob kada su se počele baviti prostitucijom i slično. Posebno su alarmantni podatci o nasilju: ispitanice su u 40% izjavile da su u posljednjoj godini dana doživjele fizičko nasilje od klijenta, a 18% izvještava o seksualnom nasilju.

Što se tiče podataka Ministarstva unutarnjih poslova za zadnjih 11 godina (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2009. i 2011.), primjećujemo da je prema Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira prijavljeno između 159 i 336 djela. Što se tiče kaznenog djela podvođenja, prijavljeno je od 16 do 48 djela (slika 13).



Slika 13. Podatci o broju prijavljenih djela odavanja prostituciji i podvođenju od 2000. do 2010. godine u Hrvatskoj

Kao što je vidljivo iz navedenog, u Hrvatskoj ne postoji naročit interes za ovu problematiku, niti sustavno bavljenje njome, te možemo zaključiti da problem nije prepoznat kao jedan od osnovnih oblika kršenja ljudskih prava. Zbog toga niti žene koje žele izaći iz prostitucije ne dobivaju podršku i pomoć, i prepuštene su same sebi, što im znatno otežava taj proces. Bilo bi potrebno što hitnije kreirati programe koji bi pružili pomoć i podršku ženama u izlasku iz prostitucije, a to prije svega znači sklonište. Također bi bilo važno otvoriti ovu temu kako među akterima u razvoju javnih politika, tako i među građanstvom u svrhu senzibilizacije za problem.

## 5. ZNAČAJNE PROMJENE U HRVATSKOJ 2000. – 2010.

Unatrag deset godina u Hrvatskoj primjećujemo nekoliko značajnih koraka ka poboljšanju zaštite prava žrtava seksualnog nasilja. Promjene su uočljive na području zakonodavstva, iniciranja izrade novih politika i strategija, provođenja relevantnih istraživanja, provođenja edukacija za predstavnike/ce nadležnih institucija i organizacija civilnog društva, umrežavanja, preventivnih mjera, te pružanja podrške i pomoći žrtvama seksualnog nasilja.

U **zakonodavstvu** došlo je do promjena Kaznenog zakona, glave 14, kao što je pooštavanje visine kazne za silovanje na 3-10 godina. U 2005. godini uvedeno je i novo kazneno djelo »Dječja pornografija na računalnom sustavu ili mreži« (članak 197a). U pripremi su nove izmjene Kaznenog zakona koje će uključivati značajne promjene vezane uz glavu 14, a kao značajan napredak izdvajamo uvođenje kažnjavanja korisnika seksualnih usluga, te uvođenje kaznenog djela seksualnog uznemiravanja. Važna promjena vezana uz pravosuđe je i otvaranje Ureda za podršku svjedocima i žrtvama (sada Odjel za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama) 2008. godine, koji djeluju pri Županijskim i Općinskim sudovima u Zagrebu, Vukovaru, Rijeci, Splitu, Sisku, Osijeku i Zadru.

Tijekom 2007. godine pri Uredu za ravnopravnost spolova Vlade RH osnovana je *Radna skupina za izradu analize i plana djelovanja za suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama*, sukladno odredbama Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. Jedan od ciljeva Radne skupine bio je i izrada **Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja** (u daljnjem tekstu Protokol). Protokol je prije svega, rezultat potrebe za uvođenjem standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja, bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol ili druge osobne karakteristike. Cilj mu je pružanje kvalitetne, efikasne i žrtvi usmjerene pomoći i podrške. Protokol je završen, prošao je očitovanja nadležnih tijela i ministarstva, te čeka postupak izglasavanja u Saboru RH, kako bi postao ne samo obvezatan, nego i noseći dokument zaštite žrtava seksualnog nasilja.

Brojne **edukacije** stručnjaka/kinja različitih profila nužne su kako bi se osigurala uspješna suradnja i unaprijedio status žrtava seksualnog nasilja. Neke od institucija pokrenule su sustavnu izobrazbu svog stručnog kadra, pri čemu kao primjer možemo navesti i uspješnu suradnju Policijske akademije i Ženske sobe, koja se realizira kroz održavanje specijaliziranih predavanja za šefove/ice smjena s područja cijele Hrvatske, te je zaključno sa 31. 12. 2010. godine na

predavanjima prisustvovalo više od 250 djelatnika/ca policijskih postaja diljem Hrvatske. Neke od organizacija civilnog društva<sup>1</sup>, vladina tijela<sup>2</sup>, institucije i javne ustanove<sup>3</sup> organiziraju specijalizirane treninge za predstavnike/ce institucija i organizacija civilnog društva, ne samo o problemu seksualnog nasilja, nego i o širem kontekstu zaštite ženskih ljudskih prava.

Iako je sve navedeno od iznimne važnosti za područje seksualnog nasilja, bez specijalizirane edukacije relevantnih strana, ali i uspostavljanja međusektorske suradnje, napredak je upitan. Upravo s ciljem **umrežavanja** državnih institucija i organizacija civilnog društva već 13 godina postoji *Mreža suradnje vladinih institucija i nevladinih organizacija u prevenciji i suzbijanju seksualnog nasilja* (u daljnjem tekstu: Mreža) koja je osnovana na inicijativu feminističkih aktivistkinja za ženska ljudska prava. Osnovna ideja stvaranja ove neformalne Mreže je dodatna stručna edukacija svih članica Mreže o problematici seksualnog nasilja, stvaranje i jačanje međusobne povezanosti institucija i organizacija civilnog društva u svrhu objedinjavanja nastojanja u razvoju prevencije i suzbijanju seksualnog nasilja, te razvoj efikasnijeg tretmana i podrške ženama koje su preživjele seksualno nasilje<sup>4</sup>. Kao još jedan primjer mreža na području seksualnog nasilja navodimo prvu regionalnu mrežu organizacija civilnog društva koje rade na području seksualnog nasilja, koja okuplja 18 organizacija iz 4 države (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora). Unutar mreže izrađena je platforma, te su održana dva regionalna sastanka na kojima je sudjelovala i Liz Kelly, svjetski priznata stručnjakinja za problematiku seksualnog nasilja<sup>5</sup>.

Sastavni dio specijaliziranih edukacija je i objavljivanje stručnih knjiga i drugih materijala o seksualnom nasilju. Upravo je jedna od takvih knjiga i *Preživjeti seksualno nasilje*, autorice Liz Kelly, koja je 2008. godine prevedena na hrvatski, a autorica je sudjelovala u Zagrebu na promociji knjige. S obzirom na mali broj stručne literature iz ovog područja, što je dugogodišnji problem na našim prostorima, smatramo važnim doprinosom za dodatnu stručnu edukaciju i izdavanje knjige *Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice* (urednice Mužinić i Vukota, 2010.), koja objedinjuje radove brojnih stručnjaka/inja s područja seksualnog nasilja. Prema dostupnim

<sup>1</sup> npr. Autonomna ženska kuća Zagreb, B.a.B.e., CESI, Delfin, SOS Virovitica, Udruga žena Vukovar, Ženska soba; PETRA mreža

<sup>2</sup> npr. Ured za ljudska prava Vlade RH

<sup>3</sup> npr. Pravosudna akademija

<sup>4</sup> Od 2003. godine Mrežu koordinira Ženska soba

<sup>5</sup> Regionalne sastanke organizirale su Ženska soba (Zagreb) i Autonomni ženski centar (Beograd)

podacima Nacionalne i sveučilišne knjižnice od 2000. godine do danas, objavljeno je više od 30 preglednih, stručnih i znanstvenih članaka i radova o seksualnom nasilju, desetak magistarskih i doktorskih radnji, dvadesetak knjiga i tri istraživanja. U odnosu na vrijeme prije 2000. godine uočljiv je porast ovakvih sadržaja za više od 300%<sup>6</sup>.

Kao jedan od važnih elemenata napretka posebno izdvajamo **provođenje preventivskih programa sa mladima** o seksualnom nasilju. Neke organizacije civilnog društva su tijekom godina posvetile značajan dio svojega rada upravo mladima, te njihovoj edukaciji i senzibilizaciji. Prevencija kao grana znanosti koju često nedostavno prepoznaju državna tijela i nadležna ministarstva, iznimno je važna za razvoj društva s nultom tolerancijom na nasilje, ali i za izgradnju demokratskog društva. Kao jedan od primjera preventivskih programa izdvajamo program Ženske sobe *Implementacija preventivskih programa protiv seksualnog nasilja u škole* koji traje u kontinuitetu od 2003. godine, te obuhvaća edukaciju učenika/ca, profesora/ica i stručnih suradnika/ca, na kojima je sudjelovalo više od 8000 mladih diljem Hrvatske. Također kao primjer pozitivne prakse navodimo Centar za istraživanje, edukaciju i savjetovanje – CESI koji godinama provodi odlične preventivske programe o nasilju u adolescentskim vezama.

Mediji su iznimno važan segment širenja informacija i dolaska do šire javnosti s ciljem prevencije i suzbijanja seksualnog nasilja. Upravo zato brojne organizacije civilnog društva usko surađuju s medijima. Jedan od primjera je i javna kampanja Ženske sobe iz 2009. godine *STOP seksualnom nasilju*. U kampanju su se uključile renomirane marketinške kuće i agencije (Fingere, Imago, McCann Erickson, Reber, te Šesnić & Turković)<sup>7</sup>. Nagrade koje je primila kampanja govore o njezinoj kreativnosti, ali i potrebi društva za postojanjem takvih kampanja. Naime, tijekom provedbe kampanje (srpanj – prosinac 2009. godine) broj poziva u Centar za žrtve seksualnog nasilja iznimno je porastao. Od nagrada za kampanju izdvajamo proglašenje kreativca godine Vanju Blumenšajna iz agencije Imago na Nezavisnom festivalu kreativnih komunikacija za izradu kampanje Ženske sobe *Iznesi problem na svjetlo dana*.

Jedna od značajnih promjena, u pogledu osiguravanja sustavne pomoći i podrške ženama žrtvama seksualnog nasilja je otvaranje **Centra za žrtve seksualnog nasilja** (u daljnjem tekstu Centar), koji iako neformalno djeluje u okviru Ženske sobe od 2003. godine, formalno je otvoren

<sup>6</sup> Popis je dostupan na web stranicama Ženske sobe [www.zenskasoba.hr](http://www.zenskasoba.hr)

<sup>7</sup> Pod medijskim pokroviteljstvom Europapress Holding (EPH) i Večernjeg lista.

2008., kao jedini referalni centar u Hrvatskoj. Unutar Centra žrtve mogu dobiti direktnu pomoć i podršku uključujući medicinsko, pravno i psihološko savjetovanje, prorađivanje traumatskog iskustva, pomoć u procesu prijave seksualnog nasilja, pripremu za sudski proces, savjetovanje za bliske osobe žrtava, te sve potrebne informacije. Od 2008. do 2010. godine pomoć i podršku je primilo 312 žrtava, kroz 734 savjetovanja.

Iako su učinjene značajne promjene na području suzbijanja seksualnog nasilja i zaštite prava žrtava i njima bliskih osoba, pred Hrvatskom je još uvijek dugotrajan i mukotrpan rad kako bi se osigurala uspješna implementacija politika i/ili strategija, kao i ostalih nužnih promjena koje jamče dostojanstven postupak prema žrtvama seksualnog nasilja, te u konačnici suzbijanje seksualnog nasilja.

## 6. POTREBNE MJERE ZA SUZBIJANJE SEKSUALNOG NASILJA I POMOĆ I PODRŠKU ŽRTVAMA

Jedan od primarnih problema vezan uz suzbijanje seksualnog nasilja vezan je uz nedostatan broj mjesta na kojima žrtve mogu dobiti osnovne informacije i pomoć. Prema preporukama Vijeća Europe (Preporuka Rec (2002)5 Odbora ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja) na 200 000 žena treba postojati jedan centar za žrtve seksualnog nasilja, a u Hrvatskoj djeluje samo jedna organizacija na više od milijun i osamsto tisuća punoljetnih žena. Dakle, nužno je podržati rad postojećih organizacija, kao i osnivanje novih specijaliziranih organizacija za rad sa žrtvama.

Drugi glavni problem vezan je uz postupak prijave seksualnog nasilja nadležnim institucijama, koji treba učiniti što manje traumatizirajućim za žrtvu, poštujući pri tome njezina prava. Tome bi u značajnoj mjeri pridonijelo prihvaćanje Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

Sljedeća grupa problema odnosi se na sudski postupak i način tretiranja žrtava u njemu. Pri tome prije svega mislimo na dugotrajnost postupka, na neinformiranje žrtava o tijeku postupka i zahtjevima koji se stavljaju pred nju, uključujući i prisustvo počinitelja svjedočenju i iznošenje osobnih podataka žrtve pred počiniteljem. Dok se ne osiguraju elementi podrške žrtvama, kao i briga o minimaliziranju sekundarne traumatizacije za žrtve, teško je vjerovati da će se povećati broj prijava.

Kao sljedeći važan korak ističemo potrebu za uvođenjem obvezatne specijalizirane edukacije za osobe iz nadležnih institucija koje rade na ovoj problematici. Takva edukacija bi trebala biti i dio redovnog dodiplomskog obrazovanja.

Također smatramo da bi trebalo podržati provođenje istraživanja o problemu seksualnog nasilja, ne samo vezano uz rasprostranjenost, nego i posljedice, elemente koji su pridonijeli odluci žrtve da prijavi nasilje, kao i efikasnim oblicima pomoći i podrške.

Važnim korakom smatramo i provođenje javnih kampanja o problemu seksualnog nasilja, kao i javnih predavanja za građanstvo u cilju senzibilizacije za problem i destigmatizacije žrtava, ali i uvođenje obveznih preventivskih programa protiv seksualnog nasilja u škole.

Na kraju, pozivamo sve nadležne institucije, tijela i Sabor RH da usvoje Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja kao obvezujući dokument.

## Literatura

- Amnesty International (2005.) A Fact Sheet on Sexual Violence: A Human Rights Violation. <http://www.amnestyusa.org/women/pdf/sexualviolence.pdf>
- B.a.B.e. (2007.). Stavovi policijskih službenika prema žrtvama silovanja. [http://www.babe.hr/attach/\\_g/godisnji\\_izvjestaj\\_za\\_2008.pdf](http://www.babe.hr/attach/_g/godisnji_izvjestaj_za_2008.pdf)
- B.a.B.e. (2009.) Ukidanje stereotipa i diskriminacija žena – seksualno nasilje u zakonskim procedurama u Hrvatskoj. Zagreb: B.a.B.e. [http://www.babe.hr/attach/\\_g/godisnji\\_izvjestaj\\_za\\_2008.pdf](http://www.babe.hr/attach/_g/godisnji_izvjestaj_za_2008.pdf)
- Goreta, M., Peko-Čović, I., Buzina, N. i Majdančić, Ž. (2010.). Aktualna pitanja forenzičnopsihijatrijskih vještačenja seksualnih delinkvenata. U: Mužinić, L. i Vukota, L.J. (ur.) Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Zagreb: Medicinska naklada i Psihijatrijska bolnica Vrapče. str 227-247.
- Jewkes, R. i Abrahams, N. (2002.). The epidemiology of rape and sexual coercion in South Africa: an overview. *Social science i medicine*. 55(7). 1231-44.
- Kelly, L. (2001.). Routes to (in)justice: a research review on the reporting, investigation and prosecution of the rape cases. London: Child and Woman Abuse Studies Unit. University of North London. <http://www.hmcpsi.gov.uk/reports/Rapelitrev.pdf>
- Kelly, L. i Regan, L. (2003.). Rape: Still a Forgotten Issue? Briefing Document For Strengthening the Linkages – Consolidating the European Network Project, Child and Woman Abuse Studies Unit. London: London Metropolitan University.
- Kolarec, Đ. i Pamuković, N. (ur.) (2005.). Prostitucija i trgovanje ženama. Zagreb: Centar za žene žrtve rata.
- Lievore, D. (2003.). Non-reporting and Hidden Recording of Sexual Assault: An International Literature Review. Canberra: Australian Institute of Criminology & Commonwealth Office of Status of Women. <http://www.aic.gov.au/publications/reports/2003-06-review.pdf>
- Ljubin, T. (2004.). Utjecaj spola na formiranje impresije o žrtvi silovanja. *Kriminologija i socijalna integracija*. Vol. 12. 13-18.
- Mamula, M. (2005.). Prijavljivanje seksualnog nasilja. U: Mamula, M. i Komarić, N. (ur.) (2005.). *Seksualno nasilje – teorija i praksa*. Zagreb: Ženska soba.
- Mamula, M. (ur.) (2006.). *Prijedlozi promjena vezani uz seksualno nasilje: promjene zakonodavstva, zaštita žrtava i razvoj preventivskih programa*. Zagreb: Ženska soba.
- Mamula, M. (2008.). *Seksualno nasilje: situacija u Hrvatskoj u 2007.* Zagreb: Ženska soba.
- Mamula, M. (2010.). *Žrtve seksualnog nasilja*. U: Mužinić, L. i Vukota, L.J. (ur.) *Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice*. Zagreb: Medicinska naklada i Psihijatrijska bolnica Vrapče. str 227-247.
- Mamula, M. (2010a.) (ur.): *Organizacije civilnog društva koje pružaju specijalizirane servise ženama žrtvama nasilja kao ključni akteri u procesu demokratizacije društva*. Zagreb: Ženska soba.
- Mamula, M., Dijanić Plašč, I., Ručević, S., Ergović Kuzmanović, A. i Vukmanić, M. (2010.): *Istraživački izvještaj: Zaštita prava i pružanje podrške žrtvama/ svjedocima nasilja u obitelji*. Ženska soba i Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Ministarstva unutarnjih poslova, tajništvo ministarstva, odjel za analitiku (2011.). *Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada od 2001. – 2010. godine*. [http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2011/statistika2001\\_2010.pdf](http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2011/statistika2001_2010.pdf)
- Ministarstvo unutarnjih poslova, tajništvo ministarstva, odjel za analitiku (2009.). *Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2008. godini*. [http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2009/pregled\\_08.pdf](http://www.mup.hr/UserDocImages/statistika/2009/pregled_08.pdf)
- Mužinić, L., Rošić, D., Morić, S. i Šuperba, M. (2010.). *Penološko-psihijatrijske karakteristike seksualnih delinkvenata*. U: Mužinić, L. i Vukota, L.J. (ur.) *Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice*. Zagreb: Medicinska naklada i Psihijatrijska bolnica Vrapče. str 227-247.
- Mužinić, L. i Vukota, L.J. (ur.) (2010.). *Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice*. Zagreb: Medicinska naklada i Psihijatrijska bolnica Vrapče.
- Radačić, Ivana (2007.). *Sudska praksa neosjetljiva je prema žrtvama seksualnog nasilja*. Ženska mreža Hrvatske. [http://www.zenska-mreza.hr/nasilje\\_prema\\_zenama/sudska\\_praksa\\_neosjetljiva\\_je\\_prema\\_zrtvama\\_seksualnog\\_nasilja.html](http://www.zenska-mreza.hr/nasilje_prema_zenama/sudska_praksa_neosjetljiva_je_prema_zrtvama_seksualnog_nasilja.html)
- Štulhofer, A., Laušević, D., Božičević, I., Baćak, V., Mugoša, B., Terzić, N. i Drglin, T. (2010.). *HIV Risks among Female Sex Workers in Croatia and Montenegro*. *Collegium Antropologicum* 34(3): 881-886.
- Štulhofer, S., Jureša, V. i Mamula, M. (2003.) *Istraživački izvještaj: Longitudinalno praćenje znanja o spolnosti, spolnog ponašanja i relevantnih stavova adolescenata, 1998. – 2003.* Državni zavod za zaštitu obitelji materinstva i mladeži.
- World Health Organisation (2002.). *World report on violence and health*. Geneva.





**ženska soba**



ženska soba

